Pohde
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

Eduskunnan hallintovaliokunnan asiantuntijakuuleminen 18.02.2026 klo 11.15 / HE 189/2025 vp

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue (Pohde) kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntilausunto. Asiantuntijakuulemiseen 18.2.2026 osallistuu strategia- ja talousjohtaja Anu Vuorinen.

1. Lakiesitys

Lakiesityksessä ehdotetaan muutettavaksi ja väliaikaisesti muutettavaksi hyvinvointialueesta annettua lakia. Alijäämän kattamista koskevaa sääntelyä muutettaisiin väliaikaisesti siten, että valtiovarainministeriö voisi tietyin edellytyksin myöntää mahdollisuuden kattaa kertyneet alijäämät vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä niille hyvinvointialueille, joille se on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi.

Lisäksi hyvinvointialueiden investointisuunnitelman laatimista ja toimittamista koskevia määräaikoja muutettaisiin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Ehdotettu alijäämän kattamismääräajan jatkamista koskeva sääntely olisi voimassa 31.12.2029 asti.

2. Keskeiset nostot lausunnosta

1. Alijäämien kattamisajan pidennys on perusteltu muutos nykyiseen lainsäädäntöön. Vuoden 2026 alussa tarkentuneet hyvinvointialueiden rahoitusnäkymät korostavat alijäämien kattamisajan pidentämisen välttämättömyyttä.
2. Hakemusaikataulu alijäämien kattamisajan pidentämisestä aluehallitusten käsittelyyn pohjautuen on kannatettava. On tärkeää, että valtiovarainministeriön lopulliset päätökset saadaan alueille viipymättä aluevaltuustojen käsittelyn jälkeen.
3. Esitetyt muutokset eivät poista tarvetta arvioida jatkossakin rahoitusjärjestelmän toimivuutta, selkeyttä ja ennakoitavuutta.
4. Investointiohjaukseen esitettävät aikataulumuutokset ovat kannatettavia.

3. Lausunto

A) Alijäämien kattamisajan kohdennettu pidentäminen

Hallituksen lakiesitys mahdollisuudesta pidentää alijäämien kattamisaikaa enintään kahdella vuodella on perusteltu ja välttämätön muutos nykyiseen lainsäädäntöön.

Pohde katsoo, että esitetty muutos tukee hyvinvointialueiden itsehallinnon toteutumista parantamalla alueiden mahdollisuuksia omilla toimenpiteillään tasapainottaa talouttaan ilman arviointimenettelyä. Lakiesityksen vaikutuksena hyvinvointialueen arviointimenettely voitaisiin aloittaa 123 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetystä poiketen vasta, kun myönnetty lisäaika on kulunut. Muihin arviointimenettelyn kriteereihin lakiesityksellä ei olisi vaikutusta.

Viimeaikaiset tarkennukset tai niiden alustavat vaikutusarviot hyvinvointialueiden rahoitukseen haastavat lähes kaikilla alueilla mahdollisuutta kattaa alijäämiä. Esimerkiksi hyvinvointialueiden vuoden 2025 ennakoitua parempien tilinpäätösten vuoksi rahoitus vuodelle 2027 putoaa jälkikäteiskorjauksen kautta Pohteella noin 28 miljoonaa.

Hallituksen esitysluonnos rahoituslain muuttamisesta vähentää Pohteen rahoitusta vuosina 2027-2029 kumulatiivisesti maan 4. eniten asukaskohtaisesti eli noin 34 miljoonaa. Lisäksi valtiovarainministeriön 10.2.2026 julkaisemissa hyvinvointialueiden rahoituksen painelaskelmissa ns. laskentatavan muutoksen vuoksi Pohteen rahoitus putoaa vuonna 2027 noin 15 miljoonaa ja vuonna 2028 noin 2 miljoonaa.

On todennäköistä, että odotettavissa on vielä rahoituksen leikkauksia liittyen mm. kansallisen sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistelleen työryhmän 11.2.2026 julkaistuihin ehdotuksiin.

Edellä kuvatut vaikutukset alueiden rahoitukseen alijäämien kattamisajan pidentäminen on välttämätön muutos nykyiseen lainsäädäntöön.

Pohde pitää tarkoituksenmukaisena, että määräajan pidentäminen kohdistetaan niille alueille, joilla arvioidaan olevan mahdollisuus alijäämien kattamiseen esitetyssä määrärajassa (v. 2027/2028).

Kohdennettu menettely verrattuna kaikille alueille myönnettävään lisäaikaan tukee valtion talouden tasapainottamista sekä kannustaa toiminnan ja rakenteiden uudistuksia toteuttaneita alueita jatkamaan tuottavuus- ja taloudellisuustoimenpiteitä.

Talouden sopeuttamissuunnitelmien arviointiin tulisi myös luoda kansallinen malli, jotta voidaan varmistaa, että alijäämien pidentämisajan osalta pykälän 115 a. kriteeri 3 tulee alueiden välillä riittävän yhdenvertaisesti täytetyksi.

Pohde pitää hyvänä, että lausuntopalautteiden viesti hakemusajan muutoksesta on huomioitu lakiesityksessä. On perusteltua, että alueiden on mahdollisuus tehdä hakemus jo aluehallitusten käsiteltyä tilinpäätöksen eli käytännössä huhtikuussa.

Lopullisen päätöksen valtiovarainministeriö tekisi kuitenkin vasta aluevaltuuston vahvistamien tilinpäätöstietojen perusteella. On tarpeen, että valtiovarainministeriön päätökset saadaan mahdollisimman pian aluevaltuuston käsittelyjen jälkeen eli käytännössä kesäkuussa.

Kokonaisuutena hallituksen lakiesitys on kannatettava, mutta se ei poista tarvetta systemaattisesti arvioida kansallisen rahoitusjärjestelmän toimivuutta, selkeyttä ja ennakoitavuutta.

B) Investointiohjauksen muutokset

Pohde kannattaa esitettyjä investointiohjauksen muutoksia.

Investointisuunnitelmien toimittamisen määräajan siirtäminen toukokuun loppuun kalenterivuoden lopun sijaan selkeyttää ja yhdenmukaistaa suunnitteluprosessia muiden lakisääteisten selvitysten kanssa. Aikataulun muutos mahdollistaa sen, että suunnitelma voidaan viimeistellä vasta, kun seuraavan vuoden investointiraami ja lainanottovaltuus ovat tiedossa. Tämä parantaa osaltaan suunnitelmien ajantasaisuutta ja laatua.

Pohde pitää hyvänä, että lausuntokierroksen jälkeen investointisuunnitelman toimittamisen määräaikaa on pidennetty huhtikuusta toukokuuhun. Tämä soveltuu alkuperäistä esitystä paremmin hyvinvointialueiden investointisuunnittelun prosessiin.

Myös esitetty muutos siitä, että kerralla valmistelussa on käytännössä vain seuraavien neljän vuoden suunnitelma aiemman kahden päällekkäisen suunnitelman sijaan, on erittäin kannatettava.

Kansallista investointiohjausta tulisi kehittää edelleen siihen suuntaan, että se tukee joustavia mahdollisuuksia tehdä alueilla esimerkiksi palveluverkkoon ja siihen tarvittaviin investointeihin liittyviä päätöksiä myös muutetun lainanottovaltuuden puitteissa.